

УДК 321.02:061.2(477)

А.М. Костенко

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Громадянське суспільство сьогодні включає широкий та динамічний діапазон організованих та неорганізованих груп, які розмивають кордони між секторами та експериментують з новими організаційними формами, як в он-лайн, так і оффлайн. В статті проаналізовано статистичні дані щодо кількості громадських об'єднань та зафіксовано відмінності в кількості офіційно зареєстрованих організацій, наданими звітами до відповідних органів влади та кількістю членів таких організацій. Оцінено фінансову спроможність та джерела фінансування інститутів громадянського суспільства та відмічене поступове розширення власних джерел фінансування. Зауважено, що при цьому міжнародні донори залишаються головним джерелом підтримки громадського сектора в Україні. Описані основні механізми взаємодії із органами влади, серед яких виділені – інформування, консультування, діалог, партнерство, контроль.

Ключові слова: інститути громадянського суспільства, глобальне громадянське суспільство, фінансова спроможність, інформування громадськості, громадський діалог, громадський контроль.

Громадянське суспільство охоплює сьогодні набагато більше ніж просто «сектор», де панують неурядові організації. Воно включає в себе широкий та динамічний діапазон організованих та неорганізованих груп, які розмивають кордони між секторами та експериментують з новими організаційними формами, як в он-лайн, так і оффлайн. Актори громадянського суспільства демонструють власну роль як посередників, організаторів, новаторів, їх сила і вплив зростає як на місцевому та національному, так і на глобальному рівнях.

У зв'язку з цим важливим є питання дослідження особливостей інституалізації громадянського суспільства в Україні, аналіз його організаційної та фінансової спроможності, способів та механізмів впливу на органи державної влади та місцевого самоврядування.

Мета статті: проаналізувати особливості інституалізації громадянського суспільства в Україні, визначивши організаційну та фінансову їх спроможність.

У контексті означеної проблеми постають такі завдання:

- визначити структуру інститутів громадянського суспільства в Україні;
- вивчити кількісний склад членів громадських організацій;
- оцінити фінансову спроможність та джерела фінансування інститутів громадянського суспільства;
- розглянути наявність стратегічних планів, правил і процедур внутрішнього менеджменту, звітів діяльності;
- описати механізми та інструменти взаємодії із органами влади.

Науковий інтерес до питання громадянського суспільства пов'язано із загальними процесами глобальної демократизації у світі. Сучасні існуючі підходи до розуміння громадянського суспільства можна структурувати на чотири основні групи.

Широкий підхід, прибічники якого під громадянським суспільством розуміють певний етап розвитку будь-якого суспільства. За такого підходу «громадянськість» стає характеристикою всього суспільства в цілому, у тому числі держави як одного зі складових елементів такого суспільства [13, с. 272]. Його обстоюють такі відомі західні політологи, як Р. Арон, В. Гавел, Е. Гелнер, Д. Кін, В. Клаус, Д. Кола, К. Поппер. У цілому, таке визначення фактично збігається з поняттям демократії, його використання не додає нового розуміння громадянського суспільства, а отже, виявляється зайвим.

Другий підхід, у межах якого під громадянським суспільством прийнято розуміти комплекс усіх позадержавних суспільних відносин (Р. Дал, Г. Г. Ділігенський, Д. Т. Жовтун, А. А. Зінов'єв, Г. Йоаш, Ф. Кондорші, М. Маркус, М. Молнар, В. В. Мостовий, А. Селіджмен, А. К. Уледов, Е. Ханкіш). За такого підходу громадянське суспільство заявляє про себе як природна форма опозиції авторитету влади [2, с. 14], розвинута система суспільних відносин, основу якої складають недержавні відносини, що реалізуються в діяльності інститутів громадянського суспільства – політичних партіях, громадських організаціях, ініціативах, громадських рухах, недержавних засобах масової інформації, здійснюють визначальний вплив на діяльність органів державної влади та протидіють їй у випадку посилення авторитарних тенденцій.

Наступна точка зору розглядає громадянське суспільство як одну із сфер суспільного життя (публічна сфера, економічна сфера, сімейна сфера і, нарешті, громадська сфера). Громадянське суспільство покликано здійснювати контроль як за державою, стримуючи її в зазіханні на особисту, політичну, культурну, громадську свободу громадян, так і за капіталом.

Зазначену типологію підходів до розкриття природи громадянського суспільства сьогодні можна доповнити глобального громадянського суспільства [15, с. 250], яке обґрунтовує його як актора, що здійснює вплив на міжнародні процеси та політичні рішення, таким чином поряд із державою є суб'єктом геополітичних відносин.

Дослідженням процесів становлення громадянського суспільства вітчизняною наукою нині займається низка політологів. Так, у контексті демократизації їх вивчають О. Бабкіна, О. Гарань, В. Горбатенко, Ф. Рудич, Г. Щедрова, В. Якушик; стосовно окремих аспектів інституціоналізації громадянського суспільства – В. Погорілко, О. Скрипнюк; співвідношення державної влади і органів самоорганізації населення – І. Кресіна, А. Коваленко, В. Цветков; взаємодії громадянського суспільства в Україні і політичні орієнтири соціал-демократії в їх сучасному значенні [14].

Темі інституалізації громадянського суспільства приділяють увагу значна частина науковців. Так, дослідження В. Лесняк присвячені політико-правовим механізмам формування інституційної структури громадянського діалогу, умов його забезпечення у Польщі. Вчений визначає основні засади партнерства та форм фінансової і позафінансової співпраці між владними інститутами і організаціями громадянського суспільства в Польщі [9]. Поряд з цим глибшого розуміння потребують питання стосовно організаційної та фінансової спроможності інститутів громадянського суспільства в Україні, визначення інструментів та механізмів їх взаємодії із владою.

Організації громадянського суспільства можна визначити в абстрактних термінах як суму всіх організаційних структур, члени яких мають цілі та обов'язки, що становлять загальний інтерес і які також виступають посередниками між державними органами влади та громадянами. Їх ефективність залежить від того, наскільки члени готові допомогти досягти консенсусу через публічні та демократичні дебати і прийняти результати демократичного процесу прийняття рішень [1, с. 201].

До часів «перебудови» на території України громадянське суспільство існувало у викривленій формі об'єднань громадян, які були керовані державою, управління такими

організаціями максимально контролювалось владою. В другій половині 1980-х років були створені численні національно-культурні, екологічні та політичні рухи національно-демократичного характеру, які відіграли значну роль у проголошенні та визнанні незалежності України, допомагаючи долати наслідки комуністичного режиму.

Протягом останніх десятиліть спостерігались позитивні тенденції в інституційному розвитку українського громадянського суспільства. Така закономірність пов'язана із зростанням кількості офіційно зареєстрованих організацій. Проте отримати об'єктивні дані стосовно кількості громадських формувань в Україні вкрай складно. Така ситуація пояснюється відсутністю консенсусного підходу стосовно зарахування тих чи інших інститутів до громадянського суспільства. Існують три основні інформаційні платформи, які акумулюють дані – це Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України (ЄДРПОУ); Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань; і щорічний статистичний бюлетень «Діяльність громадських об'єднань в Україні» [6, с. 141].

Статистичні дані щодо кількості громадських об'єднань Державної служби статистики України, Міністерства юстиції України, вітчизняних недержавних та міжнародних інститутів є помітно відмінними. Так, відповідно до ЄДРПОУ станом на кінець 2015 року було зареєстровано: 158318 різних громадських організаційно-правових форм. Серед них підприємств громадського об'єднання – 3288, установ/закладів громадського об'єднання – 1602, громадських організацій – 70321, громадських спілок – 753, благодійних організацій – 15384, та інших.

Проте реєстрація громадської організації в Україні необов'язково означає її практичне функціонування та реальність впливу. Адже протягом 2010-2015 рр. кількість організацій, керівні органи яких прозвітувати, становила 20-23 тис. одиниць. Про результати своєї діяльності вже за 2016 р. органам державної статистики прозвітувало 23237 керівних органів громадських організацій [4].

Завищеними є і показники стосовно кількості членів громадських організацій: 25-36 млн. осіб. У 2016 році загальна кількість членів на обліку цих керівних органів громадських організацій, а також їх відокремлених підрозділів нараховує 24,4 млн. осіб (у 2015р. – 25,7 млн. осіб), з них 5,5 млн. (22,4% від загальної кількості) – члени, що перебували на обліку керівних органів (у 2015р. – 5 млн. осіб) [4]. Натомість, за даними моніторингу Інституту соціології НАН України, 80 % українців не є членами жодної з громадських організацій [8].

У контексті викладеного вище з'являються підстави для сумніву стосовно точності статистичних даних щодо кількості та реального стану функціонування українських громадських організацій.

Що стосується фінансової спроможності громадських формувань, то річний бюджет середньої української громадської організації становить близько 50-60 тис. грн. і основні надходження забезпечують переважно місцеві благодійники та іноземні донори. Так, у 2016 р. для своєї діяльності громадські організації з різних джерел отримали 6,2 млрд. грн., що на 2% менше, ніж у 2015р. Основну частину становили надходження від благодійності – 3,5 млрд. грн., або 56,7% від загальної суми фінансування. Від членських внесків отримано 623 млн. грн., або 10%, господарської діяльності товариств, підприємств, створених громадськими організаціями для виконання їх мети та напрямів діяльності – 468,8 млн. грн., або 7,5% [4].

Основним джерелом фінансування громадських організацій є гранти та програми технічної допомоги, які фінансувалися за рахунок інших країн. Україна залишається головною цільовою країною для міжнародних донорів з найбільшою часткою міжнародної донорської допомоги серед країн Східного партнерства. За результатами

моніторингу проектів проведеного Мінеконом розвитку, протягом 2017 року в Україні реалізувалось 547 проектів міжнародної технічної допомоги загальною кошторисною вартістю 5,7 млрд. дол. США [7].

ЄС, зокрема, фінансує Проект «Підтримка Української регіональної платформи громадських ініціатив», який спрямований на місцеві організації, зокрема ті, що знаходяться у сільських та віддалених місцевостях, Проект «Європейський інструмент з демократії та прав людини», «Інструмент стабільності». США також фінансує широкий спектр програм для інститутів громадянського суспільства. Так, це Програма «Відкритий світ», що спрямована на зміцнення співробітництва та взаєморозуміння через обмін досвідом між фахівцями у різних галузях на міжнародному рівні; Проект «Зміцнення потенціалу громадянського суспільства України», де залучаються неурядові організації до надання соціальних послуг у регіонах; Проект «Громадяни в дії», в якому передбачено створення сприятливого середовища для діяльності громадянського суспільства в Україні; Проект «Зміцнення потенціалу громадянського суспільства України» («Проект розвитку спроможності громадянського суспільства в Україні»); та Проект «RADA: підзвітність, відповідальність, демократичність».

Інституційний розвиток громадських організацій, розробка стратегічних планів, правил і процедур внутрішнього менеджменту, демократичне урядування та річне звітування є пріоритетом для більшості міжнародних програм технічної допомоги, що працюють в Україні. Підтримка організацій громадянського суспільства спрямована на забезпечення їх активної участі у демократичних змінах та підвищення їх ефективності в обстоюванні прав й інтересів громадян та здійсненні громадського контролю за діями влади.

Оцінка стану громадянського суспільства та політики донорів в Україні вказує на те, що практично всі кошти були призначені для підтримки конкретних видів діяльності та проектів, що іноді призводило до появи «проектно-залежного» підходу, а тому ІГС більше дотримуються пріоритетів і вимог донорів, аніж потреб і запитів своїх цільових груп.

Ситуація з диверсифікацією джерел фінансування інститутів громадянського суспільства (ІГС) суттєво не змінюється протягом останніх років, хоча і з'являються певні нові тенденції. Зокрема, знижується обсяг підтримки з боку міжнародних донорів і технічної допомоги (особливо на місцевому рівні), оскільки іноземні донори тепер зосередилися на конкретних проблемах і потребують спеціалізованої експертизи. Також зростають надходження для ІГС з державного та місцевих бюджетів. Деякі міста та обласні центри запровадили конкурси грантів, що фінансуються з місцевих бюджетів, для підтримки проектів ІГС. Загальний обсяг фінансування регіональних програм сприяння розвитку громадянського суспільства по Україні станом на 01.01.2018 року склала 321 млн. 825,0 тисяч гривень. Найбільші суми фінансування передбачені в Київській міській програмі – 86 514,4 тис. грн., та у Харківській обласній програмі – 68 910 тис. грн., найменші обсяги фінансування – у Тернопільській (612,0 тис. грн.) та Кіровоградській (594,4 тис. грн.) обласних програмах. В середньому на кожну регіональну програму приходится по 12 713,8 тис. грн. [10].

Ще одним механізмом фінансової спроможності ІГС є залучення коштів від громадян. До них відносяться Facebook, краудфандингові платформи, такі як Українська біржа благодійності, Спільнокошт, скриньки для пожертвувань та кампанії через SMS. Дослідження, проведене Українським форумом благодійників, виявило, що 2% населення здійснило пожертвування різними способами.

Отже, ІГС поступово розширюють власні джерела фінансування і хоча сьогодні міжнародні донори залишаються головним джерелом підтримки громадського сектора,

проте не єдиним. Спостерігається розширення фінансування з державного та місцевих бюджетів, а також залучення коштів бізнесу, благодійних внесків, тощо.

Як свідчить світова практика, розвиток демократичної держави передбачає побудову її відносин з громадянським суспільством на партнерських засадах. У цьому контексті йдеться про створення інституційно-організаційних, фінансових, правових, морально-етичних та інших можливостей, що мають трансформуватись у відповідні форми співпраці та механізми впливу громадськості на державну владу та систему місцевого самоврядування в Україні, а також про забезпечення спільної відповідальності за стан справ на центральному та місцевому рівнях.

Зокрема, як зазначає сучасний вітчизняний дослідник Катерина Петренко, «ефективна взаємодія громадських організацій та органів державної влади залежить від створення інституційних і процедурних можливостей для їх повноцінної діяльності. Прозорість стосунків між органами державної влади та громадськими організаціями повинна будуватися на довірі громадськості до державних органів внаслідок зменшення корупції, ефективного використання коштів, державної фінансової підтримки ІГС, закріплення в національному законодавстві європейських принципів та стандартів взаємодії органів державної влади з ІГС, а також забезпечення уніфікації та стандартизації правил і процедур відносин органів влади з громадянами» [11, с. 379].

Серед конкретних форм взаємодії органів державної влади та інституцій громадянського суспільства варто виділити такі як: механізми інформування та консультування з громадськістю, діалогові форми взаємодії, партнерство та інструменти контролю за органами влади. За результатами опитування громадських активістів серед найбільш ефективних способів впливу на владу опитані виокремлюють – утворення сильних об'єднань (асоціацій, рухів) громадських організацій (37%), активну взаємодію з засобами масової інформації (35%) та публічне обговорення (круглі столи, слухання) нагальних суспільних проблем та вироблення власних пропозицій для їх вирішення (23%). При цьому найменш ефективними опитані називають формальні механізми: звернення до вищих владних інстанцій, судових інстанцій та співпрацю з політичними партіями [3].

У щорічному аналізі демократичних процесів у Центральній і Східній Європі та Євразійському регіоні Nations in Transit 2016, який проводить Freedom House, Україна посіла 18-те місце із 29 країн. Рейтинг ґрунтується на семи показниках: процес виборів, розвиток громадянського суспільства, свобода ЗМІ, рівень демократії центрального уряду, рівень демократії місцевого правління, незалежність і робота системи правосуддя, корупція. Згідно з цими показниками, найбільші проблеми України – у сфері корупції та системі правосуддя (оцінка 6 із 7 балів), найкраща ситуація – із розвитком громадянського суспільства (2,25 бала із 7, що відповідає європейському рівню). «Громадянське суспільство залишається найміцнішим елементом української демократичної модуляції», – наголошується у звіті Freedom House, де акцентується на активному залученні українського громадянського суспільства до боротьби з корупцією та участі в незалежних правозахисних кампаніях. У звіті також йдеться про те, що саме громадянське суспільство відіграє найвизначнішу роль у просуванні реформ в Україні 19. Загальна оцінка України – 4,68 із 7 балів, що визначає її як країну з «перехідним урядом або гібридним режимом» [12].

Поряд з цим залишається чимало перешкод, які обмежують формування та діяльність громадянського суспільства в Україні:

- запроваджена система подання електронних декларацій для членів громадських рад та громадських організацій є інструментом тиску з боку влади;

- поширена практика використання неурядових організацій для легітимізації власних рішень;
- низька фінансова самодостатність ІГС;
- надання послуг є помітнішим й ефективнішим на місцевому рівні, в той час як більша частина діяльності в сфері розробки політик відбувається на національному рівні;
- кількість коаліцій збільшується, але їх діяльність не скоординована та не усталена. Коаліції не сформували дієві процедури урядування та управління. Регіональні коаліції, які займаються актуальними питаннями на місцевому рівні, є найефективнішими;
- небажання влади йти на співпрацю та упереджене ставлення до НУО;
- слабкий зв'язок громадських організацій із населенням, відсутність солідарності, конфліктність, нездатність знаходити порозуміння.

Отже, ІГС поступово розширюють власні можливості та фінансово-організаційну спроможність. Спостерігається позитивна динаміка стосовно збільшення кількості зареєстрованих ІГС, та залучення осіб до їх діяльності. Хоча організації розширюються власні джерела фінансування за рахунок державного та місцевого бюджетів, благодійних внесків та залучення коштів від бізнесу, проте досі міжнародні донори залишаються головним джерелом підтримки громадського сектора.

Громадянське суспільство застосовують різноманітні механізми взаємодії із владою на місцевому та національному рівнях, що дає можливість впливати як на формування порядку денного, так і процес прийняття політичних рішень.

Список використаної літератури

1. Барановський Ф. Вплив громадянського суспільства на процес європейської та євроатлантичної інтеграції: український контекст / Ф. Барановський // Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. – 2017. - № 3. – С. 198-218 ; Baranovskyi F. Vplyv hromadianskoho suspilstva na protses yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehtratsii: ukrainskyi kontekst / F. Baranovskyi // Naukovi zapysky IPiEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy. – 2017. - № 3. – S. 198-218.
2. Горбань О. В. Громадянське суспільство: ідея та механізм її здійснення (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... докт. філософ. наук : спец. 09.00.03 / Олександр Володимирович Горбань ; Тавр. нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. – Сімферополь, 2011. – 36 с. ; Horban O. V. Hromadianske suspilstvo: ideia ta mekhanizm yii zdiisnennia (sotsialno-filosofskyi analiz) : avtoref. dys. ... dokt. filosof. nauk : spets. 09.00.03 / Oleksandr Volodymyrovych Horban ; Tavr. nats. un-t im. V.I. Vernadskoho. – Simferopol, 2011. – 36 s.
3. Громадянське суспільство в 2018-му: нові виклики, нові завдання [Електронний ресурс] : публічна дискусія (до 25-річчя Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва), 6 березня 2018 р. – Режим доступу : <https://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.77359526.pdf> ; Hromadianske suspilstvo v 2018-mu: novi vyklyky, novi zavdannia [Elektronnyi resurs] : publiczna dyskusiia (do 25-richchia Fondu «Demokratychni initsiatyvy» imeni Ilka Kucheriva), 6 bereznia 2018 r. – Rezhym dostupu : <https://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.77359526.pdf>
4. Діяльність громадських організацій в Україні [Електронний ресурс] : доповідь 2016 р. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publpolit_u.htm ; Diialnist hromadskykh orhanizatsii v Ukraini [Elektronnyi resurs] : dopovid 2016 r. – Rezhym dostupu : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publpolit_u.htm
5. Дубич К. В. Участь громадських організацій в публічному управлінні системою соціальних послуг [Електронний ресурс] / К. В. Дубич // Державно-управлінські студії. – 2017. – № 2. – Режим доступу : <http://www.dus.nayka.com.ua/?op=1&z=26> ; Dubych K. V. Uchast hromadskykh orhanizatsii v publichnomu upravlinni systemoiu sotsialnykh posluh

[Elektronnyi resurs] / K. V. Dubych // Derzhavno-upravliniski studii. – 2017. – № 2. – Rezhym dostupu : <http://www.dus.nayka.com.ua/?op=1&z=26>

6. Звонар В. П. Громадянське суспільство як агент соціально-економічного впливу в Україні [Електронний ресурс] / В. П. Звонар // Демографія та соціальна економіка. – 2017. – № 2 (30). – С. 138-151. – Режим доступу : <https://dse.org.ua/archive/30/10.pdf> ; Zvonar V. P. Hromadianske suspilstvo yak ahent sotsialno-ekonomichnoho vplyvu v Ukraini [Elektronnyi resurs] / V. P. Zvonar // Demohrafiia ta sotsialna ekonomika. – 2017. – № 2 (30). – С. 138-151. – Rezhym dostupu : <https://dse.org.ua/archive/30/10.pdf>

7. Інформація щодо міжнародної технічної допомоги, що надається Україні за результатами проведеного Мінекономрозвитку моніторингу проектів у другому півріччі 2017 року [Електронний ресурс]. – Київ, 2018. – Режим доступу : <http://bit.ly/2C7B2Kx> ; Informatsiia shchodo mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy, shcho nadaetsia Ukraini za rezultatamy provedenoho Minekonomrozvytku monitorynhu proektiv u druhomu pivrichchi 2017 roku [Elektronnyi resurs]. – Kyiv, 2018. – Rezhym dostupu : <http://bit.ly/2C7B2Kx>

8. Кондратенко І. Громадянське суспільство та його вороги [Електронний ресурс] / І. Кондратенко // Тиждень.UA. – 2012. – 4 квітня. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Society/46147> ; Kondratenko I. Hromadianske suspilstvo ta yoho vorohy [Elektronnyi resurs] / I. Kondratenko // Tyzhden.UA. – 2012. – 4 kvitnia. – Rezhym dostupu : <http://tyzhden.ua/Society/46147>

9. Лесняк В. Політико-правові механізми формування інституційної структури громадянського діалогу в сучасній Польщі / В. Лесняк // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. – 2017. – № 19. – С. 193-200 ; Lesniak V. Polityko-pravovi mekhanizmy formuvannia instytutsiinoi struktury hromadianskoho dialohu v suchasni Polshchi / V. Lesniak // Visnyk Mariupolskoho derzhavnogo universytetu. Seriia : Istorii. Politolohiia. – 2017. – № 19. – С. 193-200.

10. Оцінка стану виконання Національної стратегії розвитку громадянського суспільства // Аналітичний дайджест «Асоціація сприяння самоорганізації населення». – 2018. – № 7. – Режим доступу : <http://samoorg.com.ua/blog/2018/05/15/analitichniy-daydzhest-7-rozvitok-gromadyanskogo-suspilstva/> ; Otsinka stanu vykonannia Natsionalnoi stratehii rozvytku hromadianskoho suspilstva // Analitychnyi daidzhest «Asotsiatsiia spryannia samoorhanizatsii naseleennia». – 2018. – № 7. – Rezhym dostupu : <http://samoorg.com.ua/blog/2018/05/15/analitichniy-daydzhest-7-rozvitok-gromadyanskogo-suspilstva/>

11. Петренко К. М. Особливості інституційної спроможності громадських об'єднань в Україні / К. М. Петренко // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2015. – № 4. – С. 376–388 ; Petrenko K. M. Osoblyvosti instytutsiinoi spromozhnosti hromadskykh obiednan v Ukraini / K. M. Petrenko // Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. – 2015. – № 4. – С. 376–388.

12. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс] : аналіт. доповідь / за заг. ред. О. А. Корнієвського. – Київ : НІСД, 2017. – 56 с. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/AD_GromSuspilstvo_pp1-56_press-25fe8.pdf ; Pro stan rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini [Elektronnyi resurs] : analit. dopovid / za zah. red. O. A. Kornievskoho. – Kyiv : NISD, 2017. – 56 s. – Rezhym dostupu : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/AD_GromSuspilstvo_pp1-56_press-25fe8.pdf

13. Соляр С. Громадянське суспільство: загальнотеоретичні підходи до визначення / С. Соляр // Вісник Академії правових наук України. – 2013. – № 1. – С. 271–279 ; Soliar S. Hromadianske suspilstvo: zahalnoteoretychni pidkhody do vyznachennia / S. Soliar // Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy. – 2013. – № 1. – С. 271–279.

14. Тупиця О. Л. Громадянське суспільство в Україні: соціальні та демократичні орієнтири / О. Л. Тупиця // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. – 2016. – № 17. – С. 290-297 ; Tupytsia O. L. Hromadianske suspilstvo v Ukraini: sotsialni ta demokratychni oriientyry / O. L. Tupytsia // Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia : Istoriiia. Politolohiia. – 2016. – № 17. – S. 290-297.

15. Цыро И. В. Механизм взаимодействия глобального и национального гражданских обществ / И. В. Цыро // Научные проблемы гуманитарных исследований. – 2010. – № 10. – С. 248–255 ; Tsyro I. V. Mekhanizm vzaimodeystviya globalnogo i natsionalnogo grazhdanskikh obshchestv / I. V. Tsyro // Nauchnye problemy gumanitarnykh issledovaniy. – 2010. – № 10. – S. 248–255.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2018 р.

A. Kostenko

INSTITUTIONALIZATION OF CIVIL SOCIETY IN UKRAINE

Today civil society includes a broad and dynamic range of organized groups that blur the boundaries between sectors. The author noted that the scientific interest in the issue of civil society is connected with the general processes of global democratization in the world. Modern approaches to understanding civil society have been structured into four main groups.

The article analyzes statistical data on the number of public associations and fixes the differences in the number of officially registered organizations, reporting to the relevant authorities and the number of members of such organizations. The author expressed doubts regarding the accuracy of statistical data on the number and real state of functioning of Ukrainian NGOs.

Evaluated financial capacity and sources of financing of civil society institutions and marked gradual expansion of their own sources of funding. It was noted that international donors remain the main source of support for the public sector in Ukraine. The institutional development of civic organizations, the development of strategic plans, rules and procedures for internal management, democratic governance and annual reporting have been identified as an important issue for CSOs.

The main mechanisms of interaction with the authorities are outlined, among which the information, counseling, dialogue, partnership, control are highlighted. The support of civil society organizations is aimed at ensuring their active participation in democratic change and increasing their effectiveness in advocating for the rights and interests of citizens and exercising public control over the actions of the authorities.

Key words: *civil society institutions, global civil society, financial capacity, public information, public dialogue, public control.*